

Sygn. akt I UK 335/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 marca 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska (sprawozdawca)

SSN Roman Kuczyński

w sprawie z odwołania B. R.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w R.
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 25 marca 2014 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 20 marca 2013 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania z orzeczeniem
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 24 maja 2012 r. Sąd Okręgowy, Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G., zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w R. z dnia 27 grudnia 2011 r. i przyznał B. R. prawo do emerytury na podstawie art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 i 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i

rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: - Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.). Ustalił, że ubezpieczony wykazał pracę w szczególnych warunkach na stanowisku ubojowca w okresach od dnia 28 grudnia 1971 r. do dnia 29 lutego 1972 r. w Przedsiębiorstwie Przemysłu Mięsnego [...], od dnia 8 kwietnia 1975 r. do dnia 5 stycznia 1977 r. w Gminnej Spółdzielni „S. C.” w B., od dnia 6 stycznia 1977 r. do dnia 10 sierpnia 1978 r. w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej „P.” oraz od dnia 15 kwietnia 1994 r. do dnia 31 października 1997 r. w czasie zatrudnienia u H. P., Rzeźnictwo – Wędliniarstwo. Praca ta wymieniona jest w załączniku do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. nr 8, poz. 43 ze zm.) w wykazie A, dziale X pod poz. 8 jako praca bezpośrednio przy uboju zwierząt. Jednocześnie przyjął, że ubezpieczony stale i w pełnym wymiarze czasu wykonywał pracę wędzarsza w okresie od dnia 12 lipca 1974 r. do dnia 8 kwietnia 1975 r. oraz od dnia 21 września 1978 r. do dnia 31 marca 1993 r. w czasie zatrudnienia w Gospodarstwie Rolnym ZWR C., w którym był zatrudniony na stanowisku masarza, lecz został skierowany do pracy w wędzarni. Po dokonaniu tych ustaleń Sąd Okręgowy stwierdził, że ubezpieczony wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu prace w warunkach szczególnych przez okres ponad 15 lat, z uwzględnieniem pracy wędzarsza na podstawie poz. 11 działu XIV wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r.

Apelacja organu rentowego i jej zarzut błędnej subsumcji stanu faktycznego w zakresie pracy ubezpieczonego w Gospodarstwie Rolnym ZWR w C. od dnia 21 września 1978 r. do dnia 31 marca 1993 r. jako wędzarsza, została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego, Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 20 marca 2013 r. Sąd zaaprobował ustalenia i podzielił ocenę prawną spornego okresu dokonaną przez Sąd pierwszej instancji, podkreśliwszy, że stanowisko wędzarsza zostało wymienione w wydanej na podstawie § 1 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia uchwałe nr 64/83 Zarządu Głównego Centralnego Związku Spółdzielni Rolniczych „S. C.” w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach pracy spółdzielczości rolniczej w pkt 13 pod pozycją 8,

wśród prac wykonywanych bezpośrednio przy uboju zwierząt, więc może być zaliczone do prac w warunkach szczególnych.

Skarga kasacyjna organu rentowego, obejmująca wyrok Sądu drugiej instancji w całości i zawierająca wniosek o jego zmianę przez oddalenie odwołania albo uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, została oparta na podstawie naruszenia przez błędną wykładnię art. 184 w związku z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS i § 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. polegającą na przyjęciu spełnienia przez ubezpieczonego warunków emerytalnych, a w szczególności 15-letniego okresu pracy w szczególnych warunkach przez uwzględnienie pracy na stanowisku wędzarsza. Skarżący podniósł, że czynności wykonywane na tym stanowisku nie zostały wymienione pod poz. 11 działu XIV w wykazie A, załącznika do rozporządzenia, a ich wymienienie tylko w zarządzeniu resortowym nie odpowiada poz. 8 działu X wykazu A, więc nie uzasadnia zaliczenia do stażu uprawniającego do uzyskania emerytury na podstawie art. 32 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną ubezpieczony wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od organu rentowego kosztów postępowania według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wykonywanie pracy w szczególnych warunkach stanowi element stanu faktycznego, którego ustaleniem przez sądy *meriti* Sąd Najwyższy jest związany (art. 398¹³ § 2 *in fine* k.p.c.). Zatrudnienie w szczególnych warunkach ocenia się według przepisów dotychczasowych, do których odsyła art. 184 ust. 1 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 13 lutego 2002 r., III ZP 30/01 (OSNP 2002 nr 10, poz. 243) wskazał, że odesłanie dotyczy rodzajów prac, stanowisk, warunków uprawniających do wcześniejszej emerytury, o których mowa w § 2 ust. 1 rozporządzenia, stanowiącym, że okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w warunkach wyszczególnionych w wykazach A i B

stanowiących załącznik do rozporządzenia jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy. Treść wykazów stanowi odniesienie dla ustalenia wykonywania pracy w szczególnych warunkach także po wprowadzeniu ustawą z dnia 27 marca 2003 r. ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 56, poz. 498) definicji podmiotów uprawnień określonych w art. 184 ustawy. Określenie konkretnego rodzaju pracy zakwalifikowanej jako praca w szczególnych warunkach wynika ze stwierdzenia, że wykonujący ją pracownik narażony jest na czynniki szkodliwe o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymaga się od niego wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia.

Skarżący co do spornego okresu nie przedstawił wymaganego przez rozporządzenie kwalifikowanego potwierdzenia przez pracodawcę, że jego praca należała do prac objętych wykazem A załącznika do rozporządzenia. Ustalenia rodzaju wykonywanej przez niego pracy dokonano na podstawie osobowych środków dowodowych, akt osobowych i akt rentowych ubezpieczonego oraz jego zeznań (art. 473 § 1 k.p.c.; por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 1998 r., II UKN 357/98, OSNAPiUS 2000 nr 3, poz. 112, oraz uchwały z dnia 27 maja 1985 r., III UZP 5/85, SP 1985 nr 11, s. 22, z dnia 10 marca 1984 r., III UZP 6/84 i z dnia 21 września 1984 r., III UZP 48/84 – niepublikowane). W niniejszej sprawie, w której zeznania świadków zaprzeczyły zapisom w dokumentacji pracowniczej wskazującej na zatrudnienie na stanowisku masarza, Sąd drugiej instancji uzyskał potwierdzenie, że ubezpieczony wykonywał pracę w wędzarni i że była to wędzarnia tradycyjna opalana drewnem, w której wędliny wędzono w dymie o temperaturze ok. 80 stopni.

W dziale X wykazu A, obejmującym rolnictwo i przemysł rolno-spożywczy, pod poz. 8 wymieniono prace wykonywane bezpośrednio przy uboju zwierząt. W przepisie resortowym, pod poz. 8 pkt 13 uchwały nr 64/83 Zarządu Głównego Centralnego Związku Spółdzielni Rolniczych „S. C.” w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach pracy spółdzielczości rolniczej, odwołano się do tej regulacji rozporządzenia, lecz wśród prac wykonywanych bezpośrednio przy uboju zwierząt, wymieniono stanowisko pracy „wędzacz”. W związku z tym

należy podkreślić, że w określeniu rodzaju pracy uzasadniającej prawo do świadczeń na zasadach rozporządzenia chodzi wyłącznie o rodzaj pracy określony w § 4-15 rozporządzenia oraz w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 2012 r., I UK 549/12, niepublikowany oraz z dnia 14 marca 2013 r., I UK 547/12, OSNP 2014 nr 1, poz. 111). Tworzenie norm ustalających stanowiska pracy w szczególnych warunkach poza ustalonym wykazem jest niedopuszczalne (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2004 r., II UK 337/03, OSNP 2004 nr 22, poz. 392 i z dnia 20 października 2005 r., I UK 41/05, OSNP 2006 nr 19-20, poz. 306).

Rozporządzenie wydane na podstawie art. 55 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), zawierało delegację dla Rady Ministrów do określenia rodzajów prac lub stanowisk pracy oraz warunków, na podstawie których osobom wymienionym w art. 11 ust. 3 oraz w art. 53 ust. 2 i 3 ustawy przysługuje prawo do emerytury w wieku niższym od określonego w art. 26 ust. 1 pkt 1 oraz (wówczas) wzrost emerytury lub renty, o którym mowa w art. 54 ust. 1 pkt 2. Upoważnienie dla właściwych ministrów, kierowników urzędów centralnych oraz centralnych związków spółdzielczych wynikające z § 2 ust. 2 tego rozporządzenia nie stwarzało podstawy prawnej do wydawania aktów nie pozostających w zgodzie z powszechnie obowiązującym prawem, lecz obejmowało tylko ustalenie w porozumieniu z Ministrem Pracy, Płac i Spraw Socjalnych w podległych i nadzorowanych zakładach pracy stanowisk pracy, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach. Nie przewidziano możliwości wykroczenia poza wykazy prac wykonywanych w szczególnych warunkach wymienione w załączniku do rozporządzenia. Na podstawie upoważnienia wymienione podmioty mogły tylko wskazać, na których stanowiskach są wykonywane prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazach A i B, nigdy zaś ustanawiać nowych stanowisk pracy wykonywanej w warunkach szczególnych. Określenie stanowiska pracy przez organ zwierzchni lub nadzorujący zakłady pracy niewymienionego w załącznikach do rozporządzenia, a więc poza upoważnieniem do prowadzenia wykazów stanowisk pracy, nie wywołuje skutków przewidzianych w art. 32 ustawy

(por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2004 r., I UK 15/04, OSNP 2005 nr 11, poz. 161).

Wskazanie w zarządzeniu resortowym pracy na stanowisku wędzarsza jako odpowiadającej rodzajowi pracy przy uboju zwierząt stanowi wykroczenie poza przedmiot regulacji w załączniku do rozporządzenia. Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że w pkt 8 działu X załącznika A do rozporządzenia nie chodzi wyłącznie o sam ubój zwierząt, ale również o inne czynności bezpośrednio z nim związane, wykonywane, zarówno przed ubojem, jak i po jego dokonaniu, jednak za „prace bezpośrednio przy uboju zwierząt” nie mogą być uznane czynności związane z produkcją i wytwarzaniem wędlin, tzn. prace masarskie, ich bowiem związek z ubojem zwierząt jest zbyt odległy (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2012 r., II UK 125/11, OSNP 2013 nr 1-2, poz. 18 i z dnia 6 sierpnia 2013 r., II UK 9/13, niepubl.). Z kolei zakwalifikowanie pracy wędzarsza jako pracy w suszarni, której dotyczy poz. 11 działu XIV wykazu A jest oczywiście błędne.

Uwzględniając to, Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).